

میزگرد مهر ماه با عنوان :

آثار مستقیم و غیر مستقیم کرانا در اخلاق دانشگاهی و راهکارهای دانشگاه ها برای مقابله با آن "

سخنران:

دکتر علی اکبر افضلیان

دکتر بابک شکری



میزگرد مهر ماه انجمن ایرانی اخلاق در علوم فناوری در سال ۱۳۹۹ با سخنرانی اساتید گرامی آقایان دکتر علی اکبر افضلیان و دکتر بابک شکری برگزار شد. گزیده ای از نشست در ادامه ارائه شده است:

دکتر افضلیان:

موضوع مورد بحث امروز چند محور دارد: یکی اخلاق دانشگاهی، تاثیر کرانا بر این موارد اخلاقی در دانشگاه و راه کارهای مقابله با آن. من مطالبی را در ارتباط با آموزش ارائه میدهم با تاکید بر آموزش بیشتر و آقای دکتر شکری حالا با مسائل مربوط به پژوهش و فناوری مبحث را تکمیل میکنند. در مقدمه به سخنی که از رسول اکرم (ص) اشاره کنم: انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق. حالا دوستانی که بحث طلبگی می کنند می گن که این انما حصره دیگر یعنی فقط هدف از بعثت اینه که مکارم اخلاق در تکمیل شود. من او ابتدا مصادیق مکارم اخلاق را بیان میکنم سپس در داخل دانشگاه عنوان میکنم چگونه در آموزش دانشگاه این مصادیق استفاده میشود؟ برای مکارم اخلاق ده مصداق گفتند من فقط فهرست وار می گویم، ۱- یقین، ۲- قناعت، ۳- صبر، ۴- شکر، ۵- خویشتن داری، ۶- حسن خلقه، ۷- سخاوت، ۸- غیرت، ۹- شجاعت و ۱۰- مرات. اینها مصادیقی است که برای مکارم اخلاق گفته شده است. اما اگر این مصادیق را در آموزش دانشگاهی بیابیم، یا حالا به مفهوم عمومی، آموزش، چگونه میشوند؟ من چند نمونه را سعی می کنم ذکر کنم. این مسائل را میتوان به اساتید ارتباط دهیم. یعنی اساتید اخلاق آموزشی بخواهند مراعات کنند باید چه چیزهایی را مراعات کنند؟ دانشجویها بخواهند اخلاق آموزشی را مراعات کنند چیا را باید مراعات کنند؟ و یک مفهوم هم اینه که من می خوام ویروس سیستم دانشگاه یا سیستم آموزشی دانشگاه اگر بخواهد اخلاق دانشگاهی را مراعات کند باید چکار کند؟ مصادیق مکارم اخلاق یا اخلاق در آموزش دانشگاه از دیدگاه اساتید به نظرم چند مورد هست. یکی تسلط علمی و توانایی و مهارت در تدریس است. حالا معادل همان یقین بگویم، استاد اگر متخلخ به اخلاق آموزشی باشد از او انتظار میرود که مطالبی که درس میدهد مسلط باشد، توانایی و مهارت کافی در تدریس داشته باشد و واقعاً برای دانشجو مطلب ارائه کند که مفید واقع شود. پس یک میشود این تسلط. محیط آموزشی یک محیط پر چالشی است و وقتی میتواند آموزش به طور موفقیت آمیز ارائه شود که به نظرم اساتید سعه صبر داشته باشند، در برخورد با دانشجویها و همکاران صبر و بردباری داشته باشند. این هم یکی دیگر از مصادیق است. بحث بعدی که ما در سیستم آموزشی زیاد با آن در واقع درگیر هستیم عدالت و انصاف در ارزیابی دروس و فعالیتهای دانشجویان هست. اساتید عملکرد آموزشی دانشجو را در قالب نمره ای که به درسشان می دهند و یا از نمره یا ارزیابی که از پایان نامه و رساله آنها دارند قضاوت می کنند. انتظار میرود که اینجا انصاف و عدالت را مراعات کنند اگر دانشجویی موفق بوده باید نمره خوب بگیرد و اگر دانشجویی خدایی نکرده نتوانسته انتظارات استاندارد را برآورده کند نمره خوبی نمیگیرد. اگر این عمل نشود خب میتوان گفت استاد این انصاف را مراعات نکرده است (منظور حسن خلق است). حتی میگویند: "درس معلم از بود زمزمه محبتی جمعه به مکتب آورد طفل گریز پای را" یعنی حسن خلق اساتید یک شاخص است و انتظار اخلاقی خیلی مهمی باشد. یک مصداق دیگر اخلاق آموزشی از منظر اساتید، تعهد شغلی است به عنوان عضو هیات علمی و این که مسئولیت های آموزشی خود را به خوبی و در حد استاندارد انجام بدهد یعنی در حد استاندارد درس دهد در حد استاندارد امتحان بگیرد. ایفای این تعهد شغلی به نظرم یک مصداق اخلاق

آموزشی می شود. و حالا آخرین مصداق که می خواهیم بگوییم صداقت است. اما شاخص اخلاقی از نظر دانشجویان هم چند مورد است: یک احترام به دیگران، از دانشجو واقعا انتظار می رود که در محیط آموزشی به همکلاسی، اساتید و همچنین باید به کارکنان احترام بگذارد و یک محیطی توأم با احترام متقابل پدید بیاید. مصداق دوم که من در دانشگاه به آن صداقت در رفتار می گویم. که حالا عدم تقلب را اینجا میتوان مطرح کرد. واقعا از دانشجویها انتظار می رود که صادقانه درس بخوانند، صادقانه تمرین انجام دهند صادقانه پایان نامه انجام دهند صادقانه نتایجی که به دست می آورد را ارائه کنند که در مفهوم سرقت علمی و چیزی می گنجد. در امتحانات، تمرین، پایان نامه تقلب نکنند. این هم مصادیق اخلاقی از دید دانشجویها است. یک موضوع هم به نظرم ذکرش اینجا خوب است این موضوع می باشد که هم مصداق اخلاق در سیستم آموزش دانشگاه است و مجموعه مقررات منصفانه آموزشی است. ما نمیتوانیم مقرراتی داشته باشیم که در واقع قابل اعمال نباشد یا احیانا غیر منصفانه باشد. تضمین اینکه مجموعه منصفانه است و کارکرد روانی دارد به نظرم مربوط الزامات اخلاق سیستم آموزشی است. در اینجا یک مقدمه را گفتم. اما می خواهم حالا در قسمت بعد بگویم تاثیر کرونا بر این شاخص های اخلاقی چه بود؟ و ما در مقابلش باید چکار کنیم؟ آیا همه گیری ویروس کووید ۱۹ برای معیارهای اخلاقی آموزشی در دانشگاه ها تاثیر داشته؟ اگر تاثیر داشته تاثیرش مثبت بوده یا تاثیرش منفی بوده است؟ این را به نظرم باید یک موشکافی کنیم. همین که بگوییم تاثیر منفی داشته و حالا ما برای مقابله با این تاثیر منفی باید چکار کنیم، بحث کامل نیست. یک نکته ای را که من می خواهم اشاره کنم اینه که همیشه شرایط اضطراری باعث تعطیل شدن معیارهای اخلاقی نمیشه بعضی وقتا شرایط اضطراری مثل این همه گیری کرانا یا اتفاقات فورس ماژور دیگر میتونه مفهوم معیارهای اخلاقی باشد از جمله همدردی احساس مشترک و در واقع آنها را تقویت کند. اما اگر بخوایم بگردیم دنبال اینکه ببینیم این شرایط همه گیری ویروس کووید ۱۹ چه محدودیتهایی را اعمال کرد؟ من این محدودیتهای را دوباره دسته بندی می کنم. یکی از منظر اعضای هیات علمی، یکی از منظر دانشجویها. حالا به منظر سیستم آموزش دانشگاه فعلا کاری ندارم. در سمت اعضای هیات علمی، این کووید ۱۹ باعث شد که کدوم شاخص های اخلاقی اساتید خوب قابل پیاده سازی نباشد؟ مثلا من می توانم بگویم این تعهد شغلی است. یعنی اگر بگویم وظیفه استاد این است که یک درس را تمام و کامل ارائه کند به طور کامل به سوالات دانشجویها پاسخ بدهد امتحان خیلی خوب و روان بگیره و استاندارد بگیرد، بله این محدودیتهای کووید ۱۹ باعث شد که شاید در این زمینه محدودیت ایجاد شود یعنی اساتید نتوانند آن شکلی که می خواستند در سهایشان را ارائه کنند. یعنی به یک نحوی در تعهد شغلی اساتید خلل وارد شده است. یک شاخص دیگر که در مورد اساتید من بیان کردم، عدالت و انصاف در ارزیابی کار دانشجویها بود، این غیر حضوری شدن دوره های دانشگاه، کلاس ها حتی دفاعهای دانشجویها یک مقدار این را هم تحت تاثیر قرار داد. یعنی استادان شاید نتوانستند به طور کاملا منصفانه و عادلانه امتحان بگیرند و نمره دهند و در واقع کارهای دانشجویها را ارزیابی کنند، از جمله پایان نامه ها. به نظر می رسد تا یک حدی محدودیت ایجاد شد. اما در سمت دانشجویها این ویروس باعث چه محدودیتهایی شد؟ من دو نمونه بیان می کنم اگر چه میتوان بیشتر هم فهرست کرد؛ پابندی به تحصیل و تداوم درس خواندن و کامیتمت دانشجویها به تحصیل، یک ارزش اخلاقی که از دانشجویها انتظار می رود این است که در دانشگاه درس میخوانند، درست و حسابی درس بخوانند، این باعث شد که یک مقدار به نظرم پابندی شل شود. دانشجویها دیگر در محیط دانشگاه حضور ندارند آن تعاملاتی که را برای تحصیل بود متاسفانه دیگر ندارند. نظارت استاد در کارشان دیگر به آن شکل مطلوب وجود ندارد و شاید یک مقدار ممارست دانشجویها در امر تحصیل، که یک ویژگی اخلاقی دانشجویهاست، به نظرم کمرنگ شده است. شاخص اخلاقی دیگر در سمت دانشجویها صداقت در رفتار است. در امتحان، تمرین، پایان نامه. یک مقدار به نظر این ویروس توانست تاثیر بگذارد و شاید اینگونه برداشت شود که میزان عدم صداقت دانشجویها در رفتار آموزشی شاید افزایش پیدا کرده است. یک مثال بزنم اتفاقا مربوط به دیروز است. یک امتحانی دیروز توسط یکی از اساتید گرفتند در آن از ۴۸ تا از دانشجویها در مربوط به فصل اول درس بود هم بوده از این ۴۸ تا دانشجوی، برداشتش این بود که ۸ نفر تقلب نکرده بودند. ۴۰ نفرشان به شکلی در این امتحان با هم همفکری کرده بودند. این اتفاقی بود که اگر حضوری بود، شاید به این میزان نبود. راهکارها چی هستند؟ یکی راهکارهای مقابله با اثرات سوء همه گیری برای اخلاق دانشگاهی است. من بیشتر در بحث دانشجویها میروم، مثلا جلوگیری از تقلب با کمک مراقب. ما وقتی امتحانات حضوری بود مراقب حضوری داشتیم. حالا که غیر حضوری است باید مراقب غیر حضوری داشته باشیم. کلی نرم افزار در حال حاضر در بازار هم وجود دارد که میتوان جلو دانشجو فیلمش را می گیرد. اگر راه کامپیوترش یک برنامه دیگر run کند متوجه می شویم. یک pdf بالا بیاورد شروع به خواندن کند متوجه میشویم. یک راه این است، اما من نکته دیگر ای میخوام بگویم این است که واقعا بیایم ریشه یابی کنیم و ببینیم که چرا اینطوری میشود؟ چرا وقتی مراقب از سر دانشجو می رود دانشجو تمایلش به تقلب بیشتر میشود و ریشه ای تر عمل کنیم. به این ترتیب که بگوییم این ویروس باعث شد ما یک نقطه ضعفی که قبلاً هم می دیدیم حالا خیلی مشخصتر ببینیم و باید به فکر چاره باشیم. اینکه نرم افزار بذاریم از راه دور مراقب باشد دانشجو تقلب نکند به نظرم این چاره کار نیست. چاره کار یک مقدار عمیق تر است و ما که کار آموزش و تربیتی می کنیم، باید در این زمینه به فکر کشورمان باشیم. تربیت اجتماعی باید در کشور رخ بدهد که زمینه تقلب را کم بکند. الان شما کشور های دیگر که میبینید واقعا اینقدری که ما در کشورمان تقلب وجود دارد، نیست. ، دانشجویهای از کشورهای مختلف برای تحصیل به کشورهای توسعه یافته میروند. وقتی نگاه می کنید می بینید که دانشجویهای بومی آن کشور در انجام پروژه هایشان، در امتحاناتشان در تمرینهایشان صادق ترند و خودشان انجام میدهند. کسانی که در همان کلاس و کشور، دانشجویهایی می بینید که تقلب میکنند که از کشورهای جهان سومند، چرا تربیت جهان سومی منجر به این شده که افرادی بار بیایند که راه موفقیت را به صورت شورتکات و از طریق تقلب تأمین میشود. تا زمانی این طوری باشد ما واقعا مشکلمان سر جاش هست. این تقلب در بحث امتحانات و عدم رعایت معیارهای اخلاقی در آموزش تو دانشگاه تمام نمیشود وقتی این فارغ التحصیل میشود در جامعه مسئولیت به عهده میگیرد و کار می کند و همین وضعی که الان در کشورمان می بینید خواهد ماند. شما اگر جامعه را ببیند به عنوان مثال این همه ناهنجاریها اختلاسها اینها به نوعی تقلب در کار است. ولی خب منشأ آن همان تقلبهایی هست که در دانشگاه می شد. به هر حال من فکر می کنم باید این در واقع خطری که ما می گیریم یا توجهی که میگیریم از این تاثیر ویروس روی معیارهای اخلاقی در دانشگاه این باشد که حواسمان بیشتر جمع شود. شاید ما بزرگی مشکل را خوب نمیدیدیم و باید فکر چاره باشیم، چاره اش باید این باشد که سیستم آموزشی و سیستم تربیتمان را از ابتدا اصلاح کنیم کما اینکه در خیلی از کشورها اصلاح شده است و من فکر کنم درسی که بتوانید بگیرید این است، در ابعاد مختلف از خانواده گرفته تا جامعه و در مراکز آموزشی از مقاطع پایین تا بالا باید به آن توجه شود.

دکتر بابک شکری:

انجام تحقیقات، اخلاق پژوهش و اخلاق پژوهشهای زیستی در شرایط اضطراری

استانداردهای اصول اخلاقی برای تحقیق در شرایط اضطراری

استانداردهای کلیدی اخلاقی جهانی: در مواقع اضطراری باید توسط محققان، نهادهای بازبینی کننده، سرمایه گذاران، ناشران و تولیدکنندگان رعایت شود (جدول ۱).

جدول ۱: اسناد اصلی راهنمایی اخلاقی
سازمان بهداشت جهانی. (۲۰۱۶) راهنما برای مدیریت مسائل اخلاقی در شیوع بیماری های عفونی.
شورای اخلاق زیستی نوفیلد. (۲۰۲۰) تحقیق در موارد اضطراری بهداشت جهانی: مباحث اخلاقی.
چه چیزی تحقیقات بالینی را در کشورهای در حال توسعه اخلاقی می کند؟

جدول ۲: استانداردهای اخلاقی که تحقیقات باید در این زمینه رعایت کنند

ارزش اجتماعی	اعتبار علمی
نسبت خطر و سود مناسب	شراکت مشارکتی
بررسی مستقل	مشارکت عادلانه و داوطلبانه
احترام اخلاقی برابر برای شرکت کنندگان و جوامع تحت تأثیر	

در تمام موارد، از جمله موارد اضطراری، تعهد ما حفظ استانداردهای اخلاقی پذیرفته شده بین المللی است. با این حال، این استانداردهای اخلاقی جهانی ممکن است با شرایط و زمینه های خاص سازگار باشند.

استانداردهای اخلاقی و کاربرد آنها در تحقیقات در شرایط اضطراری

۱. تحقیق باید تنها در صورتی انجام شود که مانع تلاش های واکنش اضطراری نشود.
به اشتراک گذاری سریع اطلاعات تولید شده در طول تحقیق - با توجه به الزامات اخلاقی مانند حفظ محرمانه بودن و حفظ حریم خصوصی اطلاعات شخصی - با افرادی که در تلاش برای پاسخگویی شرکت می کنند نیز می تواند به ایجاد تعادل موثر و سودمند متقابل بین تحقیق و پاسخ کمک کند.
۲. مشارکت های تحقیقاتی مشترک در شرایط اضطراری چگونه باید باشد؟
تحقیقات باید هم در اولویت های بین المللی و هم در اولویت های محلی باشد و بنابراین مشارکت های بین المللی مشترک بسیار مهم هستند. ضروری است که جوامع و محققان از زمینه های محلی در تمامی مراحل تحقیق، در صورت امکان، درگیر شوند
۳. چگونه جوامع باید در تلاش های تحقیقاتی درگیر شوند؟
تحقیق در طول یک وضعیت اضطراری نیازمند مشارکت عادلانه و معنادار جامعه و تصمیم گیری جامع است. مهم ترین سطح درگیری مربوط به مشارکتی است که در آن از ذینفعان محلی نه تنها مشاوره گرفته می شود بلکه در فرایندهای تصمیم گیری با توجه به طراحی، اجرا و ارزیابی تحقیقات نیز، شرکت می کنند.
۴. چه چیزی نیاز به بررسی اخلاق مستقل دارد و چگونه باید این بررسی در موارد اضطراری رخ دهد؟
در موارد اضطراری ممکن است ظرفیت جوامع محلی یا کشورها برای ارائه بررسی اخلاقی مستقل کاهش یابد یا وجود نداشته باشد. برای تسهیل بررسی اصول اخلاقی سریع در وضعیت های اورژانسی، پروتکل های پیشرفته عمومی، الگوها، و سایر ابزارها برای مرور اخلاقی تحقیق را می توان بکار برد.

استانداردهای اخلاقی و کاربرد آنها در تحقیقات در شرایط اضطراری بهداشت عمومی

۵. آیا می توان روشهای تحقیق را در موارد اضطراری تطبیق داد؟
تمام تحقیقات انجام شده در طول یک بحران بهداشت عمومی باید دارای اعتبار علمی و ارزش اجتماعی باشد.
۶. چگونه باید شرکت کنندگان در تحقیق برای استخدام در موارد اضطراری انتخاب شوند؟
باید به گونه ای انتخاب شوند که خطر را به حداقل برسانند، از جمعیت های آسیب پذیر محافظت و اعتبار علمی تحقیق را به خطر نیندازد.
۷. شرایط موافقت آگاهانه در موارد اضطراری چیست؟
رضایت آگاهانه فردی یک نیاز اخلاقی اساسی برای تحقیق است.
۸. تا چه اندازه باید داده ها و نمونه های تحقیق در موارد اضطراری به اشتراک گذاشته شود؟
شرکت کنندگان و ذینفعان باید در مورد جمع آوری، ذخیره سازی، استفاده در آینده، بانکداری زیستی و صادرات مواد بیولوژیکی انسان کاملاً مطلع شوند. محققانی که اطلاعاتی را تولید می کنند وظیفه اخلاقی دارند که به محض کنترل کیفیت آنها را برای انتشار به اشتراک بگذارند.
۹. چگونه باید مزایای تحقیق در موارد اضطراری تقسیم شود؟
باید در اسرع وقت در دسترس جمعیت های محلی قرار گیرند.

✚ انجام تحقیقات در عصر COVID-19

ملاحظاتى که هنگام طراحی تحقیقات در طی همه گیری باید در ذهن داشته باشید:

اخلاق و صحت تحقیق، طراحی تحقیق، روش های جمع آوری داده ها، فرصت های تحقیق، پیامدها و محدودیت ها

به دلیل همه گیری COVID-19 بسیاری از پروژه های تحقیقاتی مختل شده، یا رها شده اند. این امر به دلیل غیرممکن بودن بسیاری از روشهای سنتی جمع آوری داده در طی فاصله فیزیکی است، این وضعیت بی سابقه همچنین فضایی را فراهم می کند تا در آن بتوان پروژه ها و روش های تحقیقاتی جدید را در نظر گرفت. با توجه به اقدامات محدودکننده ای که به دلیل همه گیری COVID-19 انجام شده است، روش های سنتی انجام تحقیقات نیاز به اصلاح دارند. هدف/این بحث: گزینه های انجام تحقیقات کیفی، کمی یا ترکیبی با استفاده از رویکردهای آنلاین یا راه دور را تعیین و در میان بیماری همه گیر COVID-19، فرصت های جدید مرتبط با تحقیق را برای محققان شناسایی کند.

✚ اخلاق و صداقت در تحقیق

اکنون تجزیه و تحلیل داده ها به انتقال داده های دیجیتال بین محققانی که نمی توانند به داده های فیزیکی دسترسی داشته باشند، نیاز دارد.

همچنین در نظر گرفتن سواد دیجیتالی شرکت کنندگان بالقوه تحقیق از نظر ارائه رضایت آگاهانه بسیار مهم است.

تغییر به سمت جمع آوری داده از راه دور ممکن است نیاز به ارزیابی درک و توانایی شرکت کنندگان در استفاده از دستگاه ها یا برنامه های کاربردی فناوری داشته باشد.

✚ تطبیق تحقیقات فعلی: روشهای نوآورانه تحقیق در دوران COVID-19

روشهای جمع آوری اطلاعات آنلاین در حال برجسته شدن هستند. روش های جمع آوری داده از راه دور می تواند برخی از هزینه ها و چالش های لجستیکی روش های رو در رو جمع آوری اطلاعات را کاهش دهد و برای برخی از شرکت کنندگان مانند افرادی که دارای مشکلات حرکتی هستند نیز در دسترس تر باشد. تغییر از رویکردهای جمع آوری داده های چهره به چهره به از راه دور، ملاحظات دقیقی را در استفاده از اصول سخت قضاوت در مورد کیفیت تحقیق شامل: انعطاف پذیری، کفایت، اصالت، قابلیت اطمینان را می طلبد.

✚ فرصت ها برای تحقیقات جدید در دوران COVID-19

با افزایش استفاده از ابزارهای از راه دور برای انجام تحقیقات فرصت های بیشتری را برای همکاری ها و مشارکت های تحقیقاتی بین المللی ایجاد می شود.

پیامدهای مثبت و محدودیت های بالقوه

استفاده از رویکردهای از راه دور و فرصت های جدید مرتبط با تحقیق برای محققان پیامدهای مثبتی را نشان می دهد. این موارد شامل افزایش همکاری تحقیقاتی بین المللی است. بسیاری از روش های از راه دور جمع آوری داده ها نیاز به دسترسی و ظرفیت استفاده از ابزارهای دیجیتال یا اینترنت دارند. این بیماری همه گیر پیامدهای بهداشتی، شغلی و مالی دارد و در نتیجه می تواند بر مشارکت افراد در فعالیت های تحقیقاتی تأثیر بگذارد.

✚ موضوعات اصلی تحقیق

سوالات زیر برای تحقیق به طور کلی و در زمینه های چالش برانگیز مانند همه گیری COVID-19 مهم است:

۱. چه کسی دستور کار تحقیق را تعیین می کند؟
۲. آیا تحقیق در سطح محلی طراحی و تعریف شده است و اولویت ها چگونه تعیین می شوند؟
۳. دیدگاه های محلی چگونه با برنامه ریزی جهانی برنامه سازگار می شوند و چگونه تحقیقات در اکوسیستم های دانش محلی تعبیه شده اند؟
۴. تحقیق چگونه طراحی می شود؟
۵. مشارکتهای عادلانه
۶. متعادل سازی چابکی و ایمنی:
۷. حساسیت فرهنگی:
۸. حریم خصوصی و رضایت آگاهانه:
۹. پیامدهای اخلاقی داده ها و روش نوآورانه:
۱۰. کاربرد رویه های اخلاقی: عدم توازن قدرت می تواند زمینه ساز اعمال رویه های اخلاقی باشد. در چنین مواردی، اندازه گیری اخلاق در تحقیق باید از طریق یادگیری و آگاهی بخشی توسعه و تقویت شود.
۱۱. چه کسی صاحب دانش است؟
۱۲. با جمع آوری داده ها چه کاری انجام می شود؟
۱۳. تأثیر تحقیق چیست؟ محققان وظیفه مراقبت، به ویژه در شرایط آسیب زا را دارند و باید مراقب تجربیات شرکت کنندگان در تحقیق و همچنین محققان باشند.

✚ اخلاق در پژوهش در پاسخ به اپیدمی بین المللی

حتی در وضع اضطراری مربوط به بیماری‌های عفونی یا سایر موقعیت‌های بحرانی، مبانی و ارزشهایی که راهنماهای بین‌المللی و ملی اخلاقی دربردارند باید حفظ شوند.

بیشتر مسائل اخلاقی مربوط به پژوهش در موقعیت‌های اضطراری منحصر به موارد اضطراری نیستند. بلکه به این مسائل بیشتر نیز در راهنماهای کلی اصول اخلاقی حاکم بر پژوهش‌هایی که موضوع آنها انسان است در سطح ملی و بین‌المللی پرداخته شده است. این مسائل پرسش‌هایی از قبیل رضایت آگاهانه، سنجش ریسک-مزایا، محرمانگی، مشارکت جامعه و غیره را دربرمی‌گیرند. مسائل اخلاقی در موارد اضطراری با سایر موقعیت‌ها از چندین جهت متفاوتند:

- موقعیت‌های اضطراری درک خطرات، مزایا و اعتماد را تحت الشعاع قرار می‌دهند.
 - در موقعیت‌های اضطراری، نیاز مبرمی به توجه به ارزش‌های اخلاقی سازمانی، مانند پاسخگویی و شفافیت وجود دارد.
 - در موقعیت‌های اضطراری، تولید به موقع دانش موضوع حائز اهمیت است. در این موقعیت‌ها، فرایندهای عادی مورد استفاده جهت تضمین اعتبار علمی و اخلاقی چنین اقداماتی، ممکن است برای پاسخ نشان دادن به موقعیت مربوطه سرعت کافی نداشته باشند؛ برای مثال، ممکن است وقت کافی برای فرایندهای استاندارد بررسی اخلاقی، که در بسیاری از کشورها می‌توانند ماه‌ها به طول بیانجامند، وجود نداشته باشد.
- هدف نهایی باید این باشد که بیشتر فعالیت‌های در شرایط اضطراری، چه رسماً ماهیتی پژوهشی داشته باشند و چه نه، مشروط به شکلی از نظارت اخلاقی باشند. برای نیل به این هدف، آنچه حیاتی است
- ۱- افزایش کارایی فرایند بررسی اخلاقی
 - ۲- برقراری سازوکارها و رویه‌های مناسب و انعطاف‌پذیر در رابطه با نظارت اخلاقی محدود به نظام‌های سنتی کمیته اخلاق نباشد.
 - ۳- رویکرد بررسی "سریع‌تر از معمول" نیز باید اتخاذ شود. اما مصلحت نباید چنین ایجاب کند که مبانی اخلاقی به ناچار حذف یا کم شوند. برای بهبود بررسی سریع‌تر از معمول پژوهش‌های اضطراری،
 - ۱-۳- برقراری تعادل بین ارتباطات حضوری و الکترونیکی توسط اعضای کمیته اخلاق؛
 - ۲-۳- استفاده از منابع پروتکل‌های مطالعاتی مربوط به پیش از وضع اضطراری یا بخش‌هایی از آنها، که برای پیش‌گراگیری می‌توانند به کمیته اخلاق ارائه شوند؛
 - ۳-۳- ایجاد کمیته‌های اخلاق خاص پژوهش‌های اضطراری، شاید در سطح ملی یا منطقه‌ای
 - ۴-۳- به‌خصوص در مورد همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی، لازم است بستری در جهت هماهنگی رویه‌ها و اصطلاحاتی که بر رویه‌های نظارت تأثیر دارند ایجاد شود.

➤ اقدامات برای کاهش اثرات مخرب کووید ۱۹ در انجام تحقیقات

همزمان با مجازی شدن دانشگاه‌ها و کالج‌ها در سراسر کشور، محققان در تلاشند تا از شرکت‌کنندگان انسانی و موضوعات حیوانات، بورس تحصیلی و شغل خود محافظت کنند.

برای کاهش اثرات مخرب این دوران:

۱. آماده کار از راه دور شوید،
۲. تحقیق و تحلیل خود جمع‌آوری اطلاعات را اصلاح کنید: آنلاین برگزار شوند. اگر به جمع‌آوری و ذخیره‌سازی داده از راه دور روی می‌آورید، پرداختن به سواد دیجیتال یکی دیگر از نگرانی‌ها است.
۳. از افراد شرکت‌کننده و موضوعات و نمونه‌های حیوانی خود در تحقیقات محافظت کنید،
۴. مهارت‌افزایی کارکنان و کارگروهی
۵. ارتباط خود را با تیم خود حفظ کنید: ارتباط مکرر برای نه تنها ادامه تحقیقات بلکه برای محافظت از سلامت روان تیم شما نیز کلیدی است.
۶. از همکاران ارشد حمایت کنید: دانشجویان، کارآموزان و محققانی که تازه کار خود را شروع کرده‌اند در حال حاضر بیشترین آسیب‌پذیری را دارند. به عنوان هیئت علمی، هر کاری که می‌توانید انجام دهید تا اطمینان حاصل کنید که آنها می‌توانند به پیشرفت خود در جهت رسیدن به اهداف خود ادامه دهند
۷. نسبت به اوضاع خوش‌بین باشید
۸. دسترسی به اطلاعات صحیح، موثق و اخلاقی: باید در کمترین زمان، بهترین و بیشترین اطلاعات را در اختیار گرفت. در این برهه، بسیاری از رسانه‌ها اخبار جعلی منتشر می‌کنند و در اینجا نقش پالایش و مدیریت اطلاعات و در اختیار قرار دادن آن‌ها به مخاطبان بسیار مهم است.
۹. آشنایی با مهارت‌های سواد اطلاعاتی: با توجه به روند شتابناک دانش، دانشجویان نیازمند مهارت‌های سواد اطلاعاتی هستند تا قادر به دسترسی، درک، و بهره‌گیری بهینه از دانش روز رشته خود باشند.

➤ واگیری اطلاعات و ارتباط آن با اخلاق

می‌توان اوج و افول اطلاعات و اندیشه را در طی زمان بررسی کرد. بحث واگیری اطلاعات از این لحاظ مورد توجه است که همانطور که یک بیماری می‌تواند جسم انسان را مورد آزار و اذیت قرار دهد، اطلاعات غلط هم می‌تواند ذهن افراد را مشوش کند؛



شکاف دیجیتالی و شکاف اطلاعاتی

اصطلاح Infodemic یا اپیدمی اطلاعات و یا اطلاعات‌زدگی وقتی به‌کار می‌رود که مقدار زیادی اطلاعات در مورد مسئله‌ای نشر می‌یابد. اما نه تنها حل مشکل را آسان و میسر نمی‌کند بلکه بر مشکلات می‌افزاید.

HOW TO SPOT FAKE NEWS



واگیری در کلی‌ترین حالت، اشاعه یک موجودیت یا نفوذ آن بین اشخاص یک جامعه از طریق تماس مستقیم یا غیرمستقیم است. فرایند واگیری ممکن است ایستا یا پویا باشد. در حالت ایستا تعداد مبتلایان در طی زمان کاهش یا افزایش نمی‌یابد و بیماری ثابت است، اما در حالت پویا تعداد مبتلایان ممکن است افزایش یابد. این مباحث گفته شده، در مورد واگیری اطلاعات هم صدق می‌کند. هنگامی که تعداد زیادی از اعضای یک جامعه با یک مفهوم علمی آلوده شوند، در این حالت می‌توان گفت که واگیری اطلاعات رخ داده است. همانگونه که یک بیماری واگیردار به سرعت شیوع می‌یابد و انسانهای زیادی را مبتلا می‌کند، اندیشه‌ها هم می‌توانند اینگونه باشند و افراد زیادی را مبتلا کنند. اطلاع‌رسانی در مورد این بیماری و راه‌های مقابله و پیشگیری از آن به شدت اهمیت دارد. در شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها اخبار زیادی در اینباره وجود دارد، اما متأسفانه بسیاری از این خبرها نادرست است و باعث تنش و ایجاد ترس بیشتر می‌شود. لازم است در شرایط بحرانی اینچنینی اطلاعات صحیح را انتقال دهیم و با واگیری درست اطلاعات، واگیری در این بیماری را کاهش دهیم.

چرا COVID-19 نیاز به رفع سرقت علمی را افزایش داده است؟

تحقیقات آکادمیک با استفاده از رسانه‌های اجتماعی و به ویژه محتوای فیس بوک وارد جریان اصلی عملیات دانشگاهی شده است و تحقیق رسانه‌های اجتماعی به عنوان شاخه‌ای از مطالعه در حق خود در حال ظهور است. تغییر سریع به یادگیری از راه دور باعث افزایش سطح اضطراب در بسیاری از جنبه‌های زندگی ما شده است. وقتی اتفاق نظر مشترکی درباره رفتار صحیح وجود نداشته باشد، افراد یا گروه‌ها می‌توانند قوانین اخلاقی خود را تدوین کنند به شرطی که با هنجارهای بزرگتر یک جامعه سازگار باشند. دانشجویان ممکن است خریدار هنجارهایی که مدرسان پذیرفته‌اند، نباشند. این امر قرارداد اجتماعی مفروض حول یکپارچگی علمی و سرقت علمی را نقض می‌کند.

تغییر الگوی تخلفات پژوهشی با شیوع بیماری کرونا در بستر ضعف مقررات حافظ اخلاق پژوهش

۱. اشکالاتی در قانون پیشگیری و مقابله با تقلب و دستورالعمل نحوه بررسی تخلفات پژوهشی وجود دارد که در وضعیت پاندمی کرونا تشدید می‌شوند.
۲. با شیوع ویروس کرونا نظام آموزش عالی و پژوهش طعم کوچ اجباری را چشید آموزش‌های شناور را از ویرترین به متن آورد و گام بزرگی را به عصر اطلاعات برداشت.
۳. تدابیر قانونی برای سختی‌افزایی ارتکاب به تخلفات پژوهش در قبل از شیوع کرونا ناکافی بوده است و امروز با شیوع کرونا ناکافی‌تر به نظر می‌رسد.
۴. افزایش نقض اصالت پژوهش در پایان نامه نویسی: (۱) تشدید تنهایی پژوهشگران غیرحرفه‌ای، (۲) نیاز شدید به فراغت از تحصیل با توجه به ابهامات شغل‌یابی، (۳) آینده مبهم در عصر پساکرونا

۵. قانون پیشگیری و مبارزه با تقلب در تهیه آثار علمی مصوبه سال ۱۳۹۶ مجلس شورای اسلامی و آیین‌نامه اجرایی آن مصوبه سال ۱۳۹۸ و همچنین دستورالعمل نحوه بررسی تخلفات پژوهشی و مصادیق تخلفات پژوهشی مصوب سال ۱۳۹۲ به نظر می‌رسد که نارسایی‌هایی دارد

۶. آموزش مجازی بعنوان راهکاری برای عدم توقف آموزش در دانشگاه، دانشجویان و دانش‌آموزان را با چالش‌های جدیدی از جمله اخلاق پژوهش در عصر کرونا روبرو کرد.

۷. حذف تعاملات حضوری و نظارت‌های عینی، بستر مناسبی را برای تحقق اهداف مجرمانه و پیوستن به سهولت تخلفات پژوهشی در وضعیت عدم نظارت عینی اساتید و ناظران پژوهشی بر عملکرد پژوهشگران غیرحرفه‌ای ایجاد کرده است.

برخی از عوامل افزایش تخلفات پژوهشی در دوران کرونا

۱. اثر تنهاتر شدن دانشجویان، در تعریف پایان‌نامه‌ها و رساله‌های خودشان
۲. دانشجویان مهارت‌آموزی پژوهشی حضوری را تجربه نمی‌کنند
۳. تحت فشار آینده علمی

تدابیری برای رفع ضعف قانونی و کوشش برای بهبود وضعیت اخلاق پژوهش در عصر کرونا

۱. در قانون تخلفات، گردآوری داده‌ها در کنار تایپ و ترجمه قرار گرفته است، در حالیکه این دو نباید در کنار هم قرار گیرند چراکه نحوه گردآوری داده‌ها، خصوصاً در تحقیقات میدانی و آماری یک موضوع ماهوی به شمار می‌رود و در واقع خود مراکز غیرمجاز پایان‌نامه نویسی به راحتی می‌توانند از این تبصره در خود قانون مقابله با تقلب استفاده بکنند. متخلفان با قبول سفارش و انجام صفر تا صد پایان‌نامه نه تنها بخش جمع داده‌ها و بلکه تمامی پایان‌نامه را مصداق گردآوری داده‌ها تلقی می‌کنند و از چنگال عدالت کیفری می‌گریزند.
۲. ویراستاری پایان‌نامه یا هر نوع پژوهش دیگری هم باید معطوف به ویرایش زبانی شود؛ وگرنه ویرایش علمی یک امر ماهوی و در زمره تألیف و تصنیف به شمار می‌رود. این اطلاق عبارات واژه ویرایش که هر کار ویرایشی مجرمانه نیست، باعث شده است که ویرایش‌های علمی گسترده هم مجاز دانسته شود، در حالی که این‌ها تصرف ماهوی در اثر است.
۳. محدودسازی تکالیف پیشگیرانه نهادها و جرایم پژوهشی و تخلف از تکلیف به پیشگیری از تخلفات پژوهشی است که در تبصره ۷ ماده واحد قانون مذکور رخ داده است؛ این ماده واحده وظیفه نهادهای نظارتی پیش‌گیرنده را معطوف به پیشگیری از جرایم پژوهشی کرده است؛ جرایم تخلفات پژوهشی در این ماده واحده فراموش شده است.
۴. برخی از نهادهای حوزوی که تابع وزارت علوم هستند و حوزوی محض نیستند، بی‌دلیل از شمول این تبصره جا مانده‌اند و باید آن‌ها هم مکلف به اتخاذ این تدابیر باشند؛ به این ترتیب، حذف واژه دانشجو باید در تبصره اصلاح شود و طلاب حوزه و دیگر پژوهشگران هم مانند پژوهشگرانی که پژوهش‌های علمی آزاد را انجام می‌دهند را در بر بگیرد. متأسفانه سراسر این قانون متمرکز بر دانشجویان دانشگاه‌ها است و عنایتی به پژوهشگران حوزه و پژوهشگران دیگر ندارد.